

MÜTEAHHİTLİK VE TEKNİK MÜŞAVİRLİK SEKTÖRÜ ŞİLİ ÜLKE RAPORU

1-Müteahhitlik Sektörü

a) Ülkenin Müteahhitlik Sektörüne İlişkin 2022-2023 Yılı Bilgileri ve 2023-2024 Yılı Beklentileri:

Latin Amerika'da, serbest piyasa ekonomisi modelini benimsemiş, ekonomik ve siyasi istikrara sahip yapısıyla ön plana çıkan Şili, sahip olduğu doğal kaynak zenginliği, kişi başına gelirin görece olarak yüksekliği, düşük dış borç/Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Oranı ile Latin Amerika'nın en müreffeh ülkelerinden biri olmaya devam etmektedir. Ayrıca, ticaret serbestisi, yaşam standardı, basın özgürlüğü, şeffaflık ve rekabetçilik açısından Latin Amerika'nın önde gelen ekonomilerinden olan Şili'nin finans sistemi de oldukça gelişmiştir. Şili, Latin Amerika'da kredi notunu 25 yıldır A'da tutmayı başarabilen tek ülkedir.

Covid-19 Pandemisinin ve toplumsal hareketliliğin damga vurduğu 2020 yılına kıyasla 2021 yılında ekonomik değerlerinde toparlanma görülen ve GSYİH'sı %12 büyüme kaydeden Şili'de 2022 yılı ve 2023 yılının ilk çeyreğinde temel ekonomik göstergelerde bozulma ve gerileme gözlemlenmiştir. Bu hususta, tek istisna dış ticaret verilerine ait olup, dış ticaret hacminde ve ihracat değerlerinde büyüme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, özellikle %12'ye yaklaşan enflasyon oranı ile bu hususta son 30 yılın en kötü ekonomik performansını sergileyen Şili'de perakende satışlar, ekonomik büyüme ve tüketimde gerileme yaşanmıştır.

Bununla birlikte, IMF tahminlerine göre, 2022 yılında bir önceki yıla göre %3'lük azalışla 15.603 ABD Doları düzeyine gerileyen kişi başına düşen millî gelirin 2023 yılı sonunda %14'lük bir artışla 17.827 ABD Dolarına yükselmesi beklenmektedir. Başta Şili Merkez Bankası olmak üzere, OECD, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarca yapılan değerlendirmelerde de 2023 ilk çeyreği verileri dikkate alınarak yıl sonu GSYİH'nın beklenenden daha iyi bir performans sergileyeceği, en azından yaşanacak küçülmenin daha az oranda gerçekleşebileceği tahmin edilse de yüksek enflasyonun sorun yaratmaya devam edeceği ifade edilmektedir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından Mart 2023 itibari ile yapılan değerlendirmede, 2023 yılında daha önce %1.5 olarak öngörülen küçülme oranı %1 olarak revize edilmiştir. Merkez Bankası ise daha olumlu bir senaryo ile %0.5'lik bir büyümeye de açık kapı bırakmıştır. 2023 yılı sonu enflasyon oranının ise halen pandemi öncesi değerlerden çok daha yukarıda %5 ila %8'lik bir aralıkta gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Şili Merkez Bankası tarafından aylık bazda yayımlanan ve uzun dönemde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'ya ilişkin bir değerlendirme yapma olanağı sağlayan aylık ekonomik faaliyet endeksi (IMACEC) değerlerine göre incelendiğinde ise, 2022 yılı Ağustos ayı itibariyle söz konusu değer ilk defa negatif seyretmeye başladığı ve 2023 Ocak ayında sürpriz bir şekilde pozitif kaydedilen (0.4) değer Şubat, Mart ve Nisan aylarında sırasıyla -0.3 ve -1.9 ve -1.1 olarak kayda geçtiği görülmektedir.

İstihdama ilişkin değerler incelendiğinde, 2022 yılı sonu itibariyle 9.7 Milyona ulaşan işgücünün 2023 yılı ilk çeyreğinde 9.8 milyona yükseldiği, işsizlik oranının ise 2023 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı

dönemine kıyasla 1 puanlık artışla %8.8 düzeyine yükseldiği anlaşılmaktadır.

Dış ticaret verilerine bakıldığında ise, 2022 yılında bir önceki yıla göre ihracatında % 11'lik, ithalatında ise % 13'lük bir büyüme yaşayan Şili'de, 2023 ilk çeyrek verilerine göre, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla ihracatta %10'luk bir büyüme, ithalatta ise %19'luk bir düşüş gerçekleşmiş olup ilk 3 ayda ulaşılan toplam dış ticaret hacmi 47 Milyar ABD Dolarını aşmıştır.

Benzer şekilde, inşaat ve müteahhitlik sektöründe de 2022 yılında küresel belirsizlikler ve daha elverişsiz bir yatırım ve finans ortamına paralel olarak gerileme kaydedilmiştir. Şili Müteahhitler Odası (Cámara Chilena de la Construcción -CChC) tarafından Mayıs 2023 itibari ile yayımlanan Makroekonomi ve İnşaat Raporuna (Informe Mach 64) göre (https://cchc.cl/uploads/archivos/archivos/Informe_MACH64.pdf) 2021 yılı sonunda inşaat sektöründeki yatırımlarda bir önceki yıla kıyasla %11.2'lik bir artış kaydedilmiş iken 2022 yılında bu oran %2.5 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılı sonunda ise inşaat sektöründeki yatırımlarda %5.9'lük bir küçülme öngörülmektedir. Görülen bozulmadaki en önemli nedenler arasında sektörde krediye erişim imkanlarının kısıtlanması, hanehalklarının alım gücünde azalış, yüksek enflasyon, maliyetlerdeki artış ve faiz oranlarının artması sayılmıştır. 2023 yılında dış finansmana erişim gerektiren büyük çaplı projelerde yavaşlama ve erteleme beklenmekte olup esasen 2022 yılından itibaren inşaat sektöründe faaliyet gösteren bazı firmalar ekonomik sorunlar yaşamış, Sencorp, Beltec, La Cruz, Santafe gibi bazı firmalar iflasın ertelenmesi sürecini başlatmak durumunda kalmıştır.

Aylık altyapı faaliyetleri endeksi (IMACINF) verilerine göre, Şubat 2023 itibariyle bir önceki yılın aynı ayına kıyasla altyapı faaliyetlerinde %5.7'lik bir artış yaşanmış olup, 2021 yılı kasım ayından itibaren söz konusu endekste gözlemlenen yıllık artış oranlarının yavaşlama ve düşüş eğilimine girdiği anlaşılmaktadır.

Şili'de son dönemlerde küresel gelişmelerin ve ulusal siyasi ve sosyal hareketliliğin de etkisi ile ekonomide görülen yavaşlamanın bertaraf edilmesi, 4 Eylül 2022 tarihli Anayasa Değişikliği Referandumu sonrasında piyasalara, yerli ve uluslararası yatırımcılar ile iş çevrelerine güven verilmesi amacı ile Devlet Başkanı Gabriel Boric sektörel paydaşlar ve ekonomiden sorumlu kabine üyeleri ile bir araya gelmiş ve 12.09.2022 tarihi itibariyle hükümetin Şili'ye Yatırım Planı- Plan Invirtamos en Chile duyurulmuştur.

2023 yılına kadar yatırımların 5 puan artırılması hedefi doğrultusunda 6 eylem planı ve 28 alt başlıktan oluşan Plan; ulusal ve uluslararası kuruluşlarca Şili ekonomisine yönelik yapılan teşhisler ve değerlendirmeler sonucunda getirilen öneriler dikkate alınarak kaleme alınmıştır.

Kamu-özel sektör işbirliği ile hedeflerin gerçekleşme düzeyi periyodik olarak takip edilecek olup Planda yer alan başlıklar arasında Özel Sektör Yatırımları İçin Vergi Teşvikleri, Finansmana Erişimde İyileştirmeler, Kalkınmaya Yönelik Altyapı Projelerinde Kamu Yatırımlarının İyileştirilmesi, Yabancı Yatırımların Teşviki, Düzenleme ve İzin Süreçlerinin Etkinliğinin Artırılması, Yatırımlar İçin Kamu-Özel Sektör İşbirlikleri sayılmıştır.

2022 yılında inşaat sektöründeki toplam harcamalar 8.2 Milyar ABD Doları, toplam yatırım tutarı ise 14.7 Milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiş iken 2023 yılı sonunda söz konusu değerlerde bozulma görülerek inşaat harcamalarının 5.4 Milyar Dolar, yatırım tutarının ise 9.7 Milyar Dolar olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

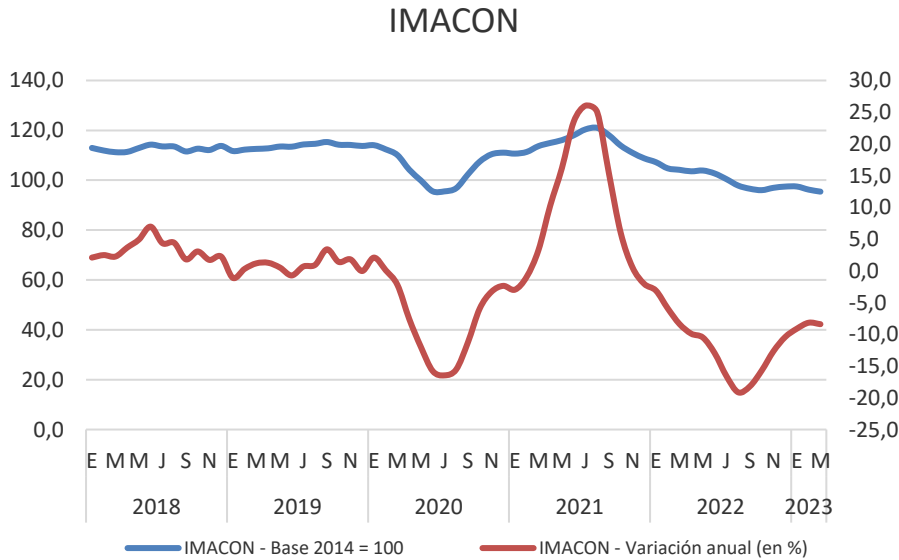
2022 yılında ve 2023 yılı ilk çeyreğinde aylık bazda tamamlanan konut inşaatı sayılarında da önceki yıllara

kıyasla belirgin şekilde gerileme kaydedildiği, 2022 yılı sonunda emlak satışlarında bir önceki yıla kıyasla %30'luk bir azalma yaşandığı, bu sonucun son 10 yılda kaydedilen en kötü performans olduğu ifade edilmiştir. Düşen taleple birlikte Başkent Santiago'da konut fiyatlarında da %5'lik bir artış yaşanmıştır.

Şili Teknik Müşavirler Birliği (Asociación de Empresas Consultoras de Ingeniería de Chile-AIC) verilerine göre teknik müşavirlik hizmetlerinde de 2021 yılına kıyasla 2022 yılı son çeyreğinde yıllık ortalama %0.2'lik gerileme gözlemlenmiştir (<https://www.aic.cl/indice-actividad-economica-2/>).

Son olarak, CChC tarafından yayımlanan aylık inşaat faaliyetleri endeksi (Índice Mensual de Actividad de la Construcción-IMACON) göstergeleri incelendiğinde de benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır (<https://cchc.cl/centro-de-informacion/indicadores/imacon>). İnşaat malzemeleri toptan satışı, çimento tüketimi, sektörel istihdam, inşaat sektörünün GSYİH'ya katkısı ve inşaat malzemeleri perakende satışı gibi sektörel göstergelerin yıllık değerleri incelendiğinde, pandemi sonrasında 2021 yılı içerisinde gözlemlenen keskin artışların 2022 yılı itibarı ile yerini düşüş trendine bıraktığı açıkça görülmektedir. Aylık IMACON değerlerine göre, Ağustos 2022'de kaydedilen %19.13'lük yıllık küçülme oranı pandemi döneminde kaydedilen küçülme oranlarından bile daha yüksek seviyede gerçekleşmiş olup söz konusu gerileme trendinin hızı devam eden aylarda istikrarlı şekilde azalmıştır. (Grafik 1).

Grafik 1: IMACON 2018-2023

Kaynak: CChC

Diğer taraftan, yeni yıl ile birlikte, ülkenin en büyük ekonomik sorununun tarihi değerlerde seyreden enflasyon oranı ile mücadele olmaya devam edeceği, %12'lere yükselen oranın makul seviye olan %3 bandına yeniden indirilmesi için izlenecek sıkı maliye politikalarının etkisi ile 2023 yılı sonu ve 2024 yılında da gerek genel gerekse sektörel ekonomik göstergelerde kötümser bir tablonun ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. CChC güncel Makroekonomi ve İnşaat Raporuna göre (MACH 64) 2024 yılında da inşaat sektörü yatırımlarında %0.5'lik bir düşüş kaydedilmesi öngörülmektedir. Böylece, 2021 ve 2022 yıllarında kaydedilen büyümeden sonra iki yıl üst üste küçülme yaşanmış olacaktır.

b) Ülkede Kısa ve Uzun Vadede Uluslararası İhaleye Çıkılacak Önemli Projeler:

Kamu-özel sektör işbirliği (Public Private Partnerships-PPPs) ve yap işlet devret modeli ile son 30 yıldır Şili’de kamu altyapı projeleri 16 farklı ülkeden çokuluslu şirketlerce yürütülmekte olup Ulusal Yatırım Teşvik Ajansı Invest Chile tarafından 2023 dönemi için hazırlanan “Şili’de Altyapı Alanında Yatırım Fırsatları” Kataloğuna göre 54 adet proje kapsamında başlatılacak 43 ihale süreci ile toplam yatırım değeri 13 Milyar Dolar üzerinde olan altyapı projeleri listelenmiştir (Detaylar için Bkz: https://tools.investchile.gob.cl/oportunidades-de-inversion-en-chile-infraestructura-2023?_ga=2.83813909.2062515041.1686066943-1541322323.1685732908).

Şili Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde yürütülen 2023-2027 Dönemi İhale Planı otoyol, havalimanı terminalleri, baraj, demiryolu vb. projeleri içermekte olup ihale takvimi ve detaylarına aşağıdaki link üzerinden erişim sağlanabilir:

https://concesiones.mop.gob.cl/proyectos/Paginas/Cartera_de_Concesiones_2022_2026.aspx

İlave olarak, Şili Ulusal Varlıklar Bakanlığı (Ministerio de Bienes Nacionales) ülkenin ulusal varlıklarının tanınması, yönetimi ve idaresi; özel mülkiyetin düzenlenmesi, diğer kamu kurumları ile koordinasyon halinde devlete ait arazilerin sicilinin tutulması ve ülkenin kültürel ve doğal varlıklarının korunması amaçları doğrultusunda faaliyet göstermekte olup Bakanlığın idaresinde 75 Milyon hektarlık ulusal arazinin %54’ü (43 Milyon hektar) bulunmaktadır. İlgili kurum bünyesinde halihazırda biten, mevcut ve planlanan ihalelere ilişkin bilgiye <http://licitaciones.bienes.cl/> linkinden erişim sağlanabilmektedir.

2003 yılından itibaren kamu mal ve hizmet alımlarında, oluşturulan elektronik platform (ChileCompra-<http://www.chilecompra.cl>) yoluyla hizmet verilen Şili’de, kamu ihale süreci genel anlamda şeffaf ve etkin bir şekilde işletilmektedir. Hem mal hem de hizmet alımlarında, farklı düzeylerde yaklaşık 850 kamu biriminin dahil olduğu "ChileCompra", kamu alımları sürecini hem alıcılar hem de tedarikçiler açısından kolaylaştırmak adına Maliye Bakanlığı gözetiminde ancak bağımsız çalışan bir kamu ajansı niteliğindedir.16 adet bölgesel ofis aracılığıyla hizmet sunmaktadır. ChileCompra bünyesindeki MercadoPublico platformu üzerinden (<https://www.mercadopublico.cl>) tüm ihale ilanlarına ve ilgili dokümanlara ulaşabilmek mümkündür. Sistemin yaklaşık 150.000 aktif kullanıcısı olduğu bilinmektedir. Sistemden yararlanabilmek için alıcı ve tedarikçilerin sisteme kayıt yaptırmış olması gerekmektedir.

Son olarak, başkent Santiago’da hizmet veren Metro de Santiago, 1990 yılından itibaren La Empresa de Transporte de Pasajeros Metro S.A. unvanıyla faaliyet gösteren bir anonim şirkettir. Bu bağlamda, Santiago Metro’sunun duyurduğu ihale ilanları <https://www.metro.cl/licitaciones/> linkinde yayınlanmakta olup ihalelere katılım sağlamak isteyen yerli ve yabancı firmaların öncelikle <https://www.metro.cl/licitaciones/registro> linki üzerinden kayıt yaptırmaları gerekmektedir.

Ülke genelindeki kamu ve özel sektöre dair tüm ihale duyuruları için ayrıca Bkz: <https://www.licitacioneschile.com/>

c) Projelerin Finansmanı:

Şili’de genel olarak projelere yönelik finansman kaynakları ve yöntemleri uluslararası piyasalarda görülenlere benzerlik teşkil etmektedir. Projeler esas olarak, şirket özsermayesi, halka arz veya borçlanma

araçlarının kullanımı gibi sermaye piyasası işlemleri veya banka kredileri yoluyla finanse edilmektedir. İnşaat Projelerinin finansmanı konusunda banka kredisi kullanımı yaygındır. Küçük ölçekli firmalara genelde proje bazında, projenin aşamalarına göre finansman sağlanmakta, buna karşılık daha büyük ölçekli firmalar ise, finansal yapılarının daha karmaşık olması ve aynı anda farklı bankalardan kredi sağlayabildikleri dikkate alınarak sendikasyon kredisi yoluyla finanse edilmektedir. Merkezi Santiago’da bulunan Amerikalı Kalkınma Bankası (InterAmerician Development Bank) kredileri de özellikle bölge ülkeleri arasında ortaklaşa üstlenilen bazı yatırım projelerinde finansman imkanları sunmaktadır. Özellikle, yol, liman, havaalanı inşaatı, kamu taşımacılığı, elektrik ve su tedariki gibi alt yapı yatırımlarında ise kamu-özel sektör işbirliği modeli (Public Private Partnerships-PPPs) uygulanmaktadır.

d) Sektördeki İş Fırsatları:

Ülkeye dair üst politika belgeleri ve ihale planları incelendiğinde; ülkenin gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılması hedefi kapsamında planlanan çeşitli altyapı yatırımları (yollar, havaalanları, metro, limanlar vb.), temiz ve sürdürülebilir enerji hedefi doğrultusunda enerji altyapısının yenilenmesi ve ülkede OECD ortalamasının üzerinde seyreden gelir adaletsizliği sebebiyle sosyal konut ihtiyacının karşılanması hususları birlikte ele alındığında sektörel anlamda yabancı yatırımcıya sunulan iş fırsatlarının oldukça kapsamlı olduğu düşünülmektedir.

Ülkede özellikle öne çıkan iş fırsatları arasında başı ülkenin ulaştırma altyapısının yenilenmesi kapsamında liman, havaalanı, otoyol, demiryolu, metro inşaatı projeleri çekmektedir.

Yine, yalnızca toplumun alt gelir grubunda bulunan kesimlerinin ihtiyaçlarının karşılanması hedefi doğrultusunda planlanan sosyal konut projelerine ilave olarak çok daha zengin bir kesimin giderek artan bir şekilde merkezden uzak bölgelerde yaşama isteği doğrultusunda yeni yaşam alanlarının oluşturulması gereği de bulunmaktadır. Bu çerçevede, Falabella, Cencosud ve Parque Arauco gibi perakende devlerinin yeni mağazalarını bu bölgelerde açmaya başlamaları da konut yapımı ihtiyacını destekleyecek bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, sektörde “Yeşil ve Sürdürülebilir Projeler” konusunda ciddi bir farkındalık olduğu da gözlemlenmektedir. Benzer şekilde, nüfusun üst gelir grubuna dahil belirli bir segmentinin, yüksek teknoloji kullanımını gerektiren, en son tasarıma dayalı konut inşaat projelerine ilgisi artmaktadır. İlave olarak, Şili’nin Latin Amerika’daki en yüksek enerji maliyetine sahip ülke olması sebebiyle yeni inşaat projelerinde etkin enerji kullanımı ve yüksek enerji tasarrufu da bir tercih sebebi olarak ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, yaşanan kuraklık ve temiz içme suyu ihtiyacı kapsamında baraj-su arıtma/depolama projeleri de gündeme gelmektedir.

e) Müteahhitlik Sektöründe Yabancı Firma Faaliyetlerine Yönelik Kısıtlamalar, Riskler ve/veya Avantajlar:

Şili yabancı yatırımcılara “ulusal muamele” ilkesini uygulamakta bu anlamda yabancı yatırımcının yerli yatırımcıya kıyasla ayrımcı muameleyle tabi olmaması yatırım mevzuatının/politikalarının temel ilkesi olarak görülmektedir. Nitekim pek çok sektörde %100 yabancı sermaye ile faaliyet gösterilebilmektedir. Müteahhitlik Sektörü açısından da bu durum geçerlidir. Yabancı Sermayeli Şirketlere şirket kuruluşunda, vergi hukuku uygulamalarında ayrımcı bir uygulama sözkonusu değildir.

Bununla birlikte, spesifik kanunlar temelinde, bazı sektörlerde, “ulusal muamele” ilkesine istisna teşkil eden uygulamalar da mevcuttur. Örneğin, Şili Devleti yetkisi dahilindeki sıvı ve gaz haldeki hidrokarbonlar, lityum vb. denizaltı enerji kaynakları arama-çıkarma çalışmaları ile ulusal güvenlik açısından önemli olan denizaltı enerji kaynakları madencilik imtiyazlarına konu olamaz.

Devletin ekonomideki rolü kısıtlı olsa da, belirli stratejik sektörlerde sadece devletin ekonomik faaliyet göstermesi mümkündür. Örneğin, henüz nükleer enerjiye yönelik somut bir proje gündemde olmasa da nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanımına yönelik üretim devletin tekeline alınmıştır. Başka bir deyişle, bu alanda ne yabancı yatırımcının ne de yerli yatırımcının doğrudan faaliyet göstermesi mümkün değildir. Ancak bu alanlarda “Başkanlık İzni” ile faaliyet gösterilmesi mümkün olabilmektedir.

Ayrıca, yabancı yatırımcının ilgili mevzuat gereği, sahile, 5 km’den daha yakın bir mesafede veya sınıra 10 km’den daha yakında bulunan “devlet arazisi” niteliğindeki toprakları edinmeleri mümkün değildir. Ancak, Savunma Bakanlığında alınacak özel bir izin ile Şili’de ikamet eden yabancıların bu topraklar üzerinde belirli haklar tesis edebilecekleri hususu istisnai olarak düzenlenmiştir.

Şili Ekonomik Kalkınma Ajansı (CORFO) 2001 yılından bu yana, belirli sektörlerde Doğrudan Yabancı Sermaye Miktarı girişini artırma yönünde politikalar izlemektedir. Özellikle, bilgi teknolojisi, biyoteknoloji, ar-ge, yenilenebilir enerji, yeni üretim tekniklerinin geliştirilmesi, gibi geleneksel olmayan alanlarda yatırım teşvik edilmektedir. Yatırım Mevzuatı, Arica y Parinacota, Tarapaca, Magallanes ve Los Lagos Bölgesinde yer alan “Palena” gibi yerleşim merkezlerinden uzaktaki bölgelerde yapılan yatırımı da bazı vergi avantajları ve hibeler yoluyla teşvik etmektedir.

Esasen Şili’de doğrudan yabancı yatırımlar ağırlıklı olarak madencilik ve enerji sektörlerine yoğunlaşmakta (%60 oranında), müteahhitlik sektörü de dahil hemen her sektörde “sürdürülebilirlik” ilkesi doğrultusunda teşvik ve destek mekanizmaları tasarlanmaktadır.

Son olarak, bir deprem ve tsunami ülkesi olan Şili’de inşaat ve müteahhitlik sektöründe çok ileri düzeyde kalite standartları ve sıkı denetimler uygulanmakta olup söz konusu teknik düzenlemeler hem yerli hem yabancı firmalar açısından piyasaya girişte ve pazarda kalıcı olma anlamında büyük önem arz etmektedir.

f) Makine, Ekipman ve Yapı Malzemesi İthalatı Yönünden Lojistik Altyapı:

Şili ekonomisi üretimden ziyade her anlamda ticarete dayalı bir yapı arz etmektedir. Özellikle madencilik dayalı olanlar üzere, temel bazı inşaat ekipmanları üretimi yapılmakta, ancak makine, ekipman, inşaat ve yapı malzemeleri sektörlerinde ihtiyacın çok büyük bölümü ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Şili’de madencilik ülkenin kuzeyinde Antofagasta, Atacama, Tarapaca bölgelerinde yaygındır. San Antonio, Valparaiso, Iquique, Antofagasta, Arica limanları ile serbest bölge ZOFRI lojistik anlamda önemlidir.

Uluslararası ticaretinin %80’inin deniz taşımacılığı yoluyla yapıldığı dikkate alındığında, halihazırda özellikle deniz ticaretine ilişkin lojistik alt yapının önemi ortaya çıkacaktır. OECD tarafından Şili özelinde lojistik sektörüne ilişkin yapılan değerlendirmeler arasında, ulaşım maliyetlerinin yüksekliği, özellikle bazı limanların bakır yükleme limanları olarak kullanılabilmesi nedeniyle, liman alt yapı imkanlarının kısıtlılığı gibi hususlar üzerinde durulduğu not edilmelidir. Ayrıca, ülkenin coğrafi konumu itibarıyla Şili kıyılarındaki limanların gemilerin yanaşmasını engelleyen şiddetli Pasifik Dalgalarına düzenli olarak maruz kaldığı ve zaman zaman kapalı kalmak zorunda olduğu bilinmektedir.

Diğer taraftan, Dünya Bankası tarafından sonuncusu 2018 yılında hazırlanan Lojistik Performans Endeksine (LPI) göre, Şili Panama'yı ardında bırakarak bölgesinde liderliği yakalamış olup dünya genelinde de 160 ülke arasında 46. sıradan 34. sıraya yükselmiştir.

Şili Mühendisler Odası (CChC) tarafından 2022 Mayıs ayı sonunda yayımlanan ve ülkenin altyapısında kritik öneme sahip 12 alt başlığa dair 2022-2031 dönemi için detaylı olarak ele alınan yatırım gereklilikleri analizine lojistik sektörü ve limanlar da dahil edilmiştir. Buna göre, ilk olarak, limanlara ilişkin yapılan değerlendirmede, ülkenin rekabet ve üretim kapasitesinin geliştirilmesi bakımından limanların kilit öneme sahip olduğu vurgulanarak, yeni nesil konteyner gemileri, Covid-19'dan sonra tedarik zincirlerinde yaşanan sıkıntılar, yükleme-boşaltma faaliyetlerinde kullanılan yeni teknolojiler gibi hususların da dikkate alınarak 2022-2031 dönemi için liman altyapısının iyileştirilmesine yönelik yapılması gereken yatırım miktarının 4.2 Milyar ABD Doları olarak hesaplandığı belirtilmiştir. Aynı analizde, ülkenin lojistik altyapısına dair yapılan ayrı bir değerlendirmede ise, 2022-2031 döneminde bu alanda toplam 1.6 Milyar ABD Doları değerinde yatırıma ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, ülkenin halihazırda en işlek limanı olan San Antonio Limanının Büyük Ölçekli Liman Projesi (Puerto de Gran Escala-PGE) kapsamında genişletilmesi projesinin makul bir sürede bitirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Nitekim, 2017 yılı içinde PGE Projesinin, ülkenin en önemli liman kentlerinden olan San Antonio'da yapılması kararlaştırılmıştır. Daha önce 2021 yılında yapımına başlanması planlanan ancak Pandemi sebebiyle 2022 yılına ertelenen proje 3.5 Milyar Dolar yatırım bedeline sahip olup San Antonio'da inşa edilecek ilave terminaller ile yıllık 6 Milyon TEU taşıma kapasitesine ulaşacak bir Megaliman yaratılması sağlanacaktır. Yeni liman yatırımının, San Antonio Limanının mevcut kapasitesini 3 katına çıkarması ve 400 metre uzunluğundaki yeni nesil konteyner gemilerine hizmet verebilecek şekilde tasarlanması öngörülmüştür. Proje İspanyol Grupo TYPASA tarafından üstlenilmiş olup ilk etabının inşasının 2031 yılında tamamlanması öngörülmüştür. Ancak, söz konusu projede Çevre Etki Analizi ve yerel halka danışılması süreçlerinde yaşanan gecikmeler ve aksamlar sebebiyle ilgili projede ilerleme kaydedilemediğinden firmalarımıza duyurulabilecek ihale ilanlarına rastlanamamış olup proje süreçleri Müşavirliğimizce yakından takip edilmektedir. Mevcut durumda liman işletmesi tarafından Çevre Etki Analizi ve değerlendirme sürecinin 31 Aralık 2024'e kadar ertelenmesi talebi kabul edilmiş olup bu süreç tamamlanmadan altyapı geliştirme ve inşaat aşamalarına geçilememektedir.

Diğer taraftan, Şili'nin en büyük Serbest Bölgesi olan Iquique Serbest Bölgesi, Şili'nin kuzeyi, Peru ve Bolivya'nın güneyi, Arjantin'in kuzeydoğusu, Paraguay ve Brezilya'nın orta batı kesimi açısından sahip olduğu coğrafi yakınlık ile esasen 100 Milyonluk bir nüfusa erişim imkanı sunmakta olup bugün özellikle, Çin ile yapılan ticarete en kısa deniz rotası durumundadır.

g) Kalifiye İşgücü Temini

Şili, nitelikli iş gücü ve eğitim anlamında Latin Amerika'nın önde gelen ülkelerinden biridir. Sonuncusu 2019 yılında hazırlanan GEDI Küresel Girişimcilik Endeksinde 138 ülke arasında 19. sırada yer bulan ülke Tholons Top Digital Nations sıralamasında da 12. sırada yer almıştır. OECD PISA sonuçlarına göre ise eğitim seviyesinde Latin Amerika'da lider konumdadır. Benzer şekilde, 2021 Küresel Yetenek Girişimciliği Endeksinde de 134 ülke arasında Şili 33. Sırada gelmiş olup Latin Amerika ve Karayiplerde bu alanda ilk sırada yer almıştır.

Bununla birlikte, özellikle madencilik ve inşaat sektörlerinde kalifiye iş gücü temininde ciddi anlamda sorunlar bulunduğu bilinmektedir. Uluslararası Maliyet Mühendisliğini Geliştirme Derneğinin (Association for the Advancement of Cost Engineering International-AACE) Şili Ofisince ortaya konulan bir çalışmaya göre, inşaat ve madencilik sektörlerinde firmalar söz konusu sorun sebebiyle %70 kapasite ile

çalışabilmektedir. Özellikle Pandemi döneminde bu sorun daha da katlanmıştır. Ücretlerde artış yönünde oluşan baskı sebebiyle sektörde pek çok firma zor durumda kalmış, bazı önemli projeler yarıda bırakılmış veya ertelenmek durumunda kalmıştır.

h) Ülkede Müteahhitlik Projesi Yürüten 3. Ülkeler ve Firmaları

Şili inşaat sektörü dünyanın en büyük inşaat şirketlerinin yarıştığı rekabetçi bir pazardır. İspanya (OHLA; FCC; Sacyr Vallehermoso; Acciona), Fransa (Vinci), ABD (Bechtel) gibi ülke firmalarının pazarda etkin olduğu gözlemlenmektedir.

İspanyol Albertis Group, Sacyr Concessions, Globalvia, Kanadalı Brookfield, İtalyan Atlantia SPA, Kolombiyalı Isa Interval otoban ve yol yapımında; Şili'nin en büyük havaalanı olan ve yolcu trafiğinin %60'ını kontrol eden Santiago Arturo Merino Benitez Havaalanı Projesini alan Grupo ADP, Vinci Airports, Astaldi (İtalya&Fransa), Grupo AZVI (İspanya) havaalanı inşaatında; ve OHLA (İspanya) liman projelerinde öne çıkan yabancı yatırımcılardır. İspanyol (Assignia Infraestructuras S.A) ve Meksikalı (Grupo GIA) firmalardan oluşan Consorcio de Salud Santiago Oriente S.A. Konsorsiyumu hastane ve sağlık merkezleri yapımında faaliyet göstermiştir. Avusturyalı Doppelmayr/Garaventa Group'un Şilili firmalarla dahil olduğu bir Konsorsiyum ise teleferik yapımında ihale almıştır.

Pazarda son yıllarda Çinli firmalar da pay sahibi olmuştur. China Railway Construction Company (CREG) Şili firması Sigdo Koppers SA ile bazı önemli projelerde ortaklık yapmaktadır. China Harbour Engineering Company (CHEC) halihazırda bir baraj projesinin inşaatında faaliyet göstermektedir.

i) Ülke Firmaları ile İşbirliği Olanakları (Ülke içinde, Üçüncü Ülkelerde vs.)

B.Bosch, SalfaCorp, Sigdo Koppers, Puga-Mujica Asociados, Grupo Arrigoni, Grupo Ingelec, Besalco, Sacovesa, Constructora Excon, Icafal, Etcheverria Izquierdo, Claro Vicuña Valenzuela (CVV), Mas Errazuriz, Conpax, Moller Perez y Cotapos, Constructora Armas ve Inmobiliaria Paz en büyük ulusal inşaat firmaları arasında bulunmaktadır. Sözkonusu firmaların faaliyetleri, Peru, Kolombiya, Panama, Arjantin gibi bölge ülkelerinde de yoğunlaşmaktadır. Özellikle uzun dönemli veya uluslararası projelerde Ortak Girişim (Joint Venture) veya Konsorsiyum kurularak ilerlenmektedir.

2-Teknik Müşavirlik Sektörü

a) Ülkenin Teknik Müşavirlik Sektörüne İlişkin 2022-2023 Yılı Bilgileri ve 2023-2024 Yılı Belentileri:

Şili Teknik Müşavirler Birliği (Asociacion de Empresas Consultoras de Ingenieria de Chile-AIC- www.aic.cl) 1968 yılında kurulmuş ve bünyesinde madencilik, enerji, altyapı, sanayi, ulaşım, telekomunikasyon ve çevre sektörlerinde faaliyet gösteren ülkenin en prestijli mühendislik firmalarını barındıran bir mesleki örgütlenmedir. AIC tarafından 1996 yılından bu yana, her yıl çeyrek dönemler halinde Teknik Müşavirlik Ekonomik Faaliyet Endeksi- ICON-El Índice de Actividad del Sector Ingeniería de AIC yayınlamakta ve sektörün performansını ölçmektedir. Söz konusu ölçümde, üye firmalarca sunulan

teknik müşavirlik hizmetlerinin ilgili dönemdeki saatlik karşılığına bakılarak sektörün performansı anlaşılmalı çalışılmaktadır.

Buna göre, AIC tarafından 2022 yılı son çeyreğine ait hazırlanan sektörel performans verilerine bakıldığında, teknik müşavirlik hizmetlerinde de 2022 yılı son çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla ufak da olsa küçülme görüldüğü anlaşılmaktadır (%0.2). Bunda özellikle, 2022 yılının üçüncü çeyreğinde kaydedilen %7.1'lik küçülmenin etkisi olmuştur.

Teknik Müşavirlik Ekonomik Faaliyet Endeksi- ICON'un özel sektör ayağında 2022 yılı son çeyreğinde, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %14.3'lük bir küçülme yaşanırken ilgili dönemin kamu ayağında ise %42.3'lük bir artış kaydedilmiştir. Talep edilen teknik müşavirlik hizmetlerinin %52'si yalnızca Metropolitan Bölge, Antofagasta ve Tarapaca bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

Hizmet türlerine göre bakıldığında, proje yönetimi ve denetimi, 2022 yılının son çeyreğinde verilen hizmetlerin %63'ünü oluştururken, %20 düzeyinde yatırım öncesi teknik müşavirlik hizmetleri, %17 düzeyinde detaylı mühendislik hizmetleri verilmiştir. Teknik müşavirlik hizmetlerinin madencilik sektöründeki payı %41 düzeyinde gerçekleşirken fisibilite çalışmaları alanında %19.9, detaylı mühendislik hizmetlerinde ise %32.5 oranında azalma kaydedilmiştir. Genel altyapı sektörünün aldığı pay %34, enerji sektörünün aldığı pay ise %10 olmuştur.

Yapılan analizde ortaya çıkan önemli bir sonuç ise özel sektör tarafından talep edilen hizmetlerde önemli bir düşüş yaşanması olmuştur. Bunda Mart 2022'de görevi devralan yeni hükümetin ekonomi politikalarının ve vergi ile sosyal güvenlik reformlarının temkinli bir şekilde izlenmesi etkili olmuştur. Kamu tarafından talep edilen teknik müşavirlik hizmetleri ise artış eğilimindedir.

Yatırım öncesi ve detaylı mühendislik gibi teknik müşavirlik hizmetlerinin düşüş trendine girmesi, yeni inşaat ve müteahhitlik projelerinin olumsuz etkilenecek olması sebebiyle kaygıyla izlenmektedir.

AIC tarafından hazırlanan Teknik Müşavirlik Ekonomik Faaliyet Endeksi- ICON Raporlarının tamamına <https://www.aic.cl/indice-actividad-economica-2/> linki üzerinden erişim sağlanabilir.

b) Sektördeki İş Fırsatları:

AIC tarafından hazırlanan Teknik Müşavirlik Ekonomik Faaliyet Endeksi 2022 yılı son çeyreğine ilişkin rapora göre teknik müşavirlik hizmetlerinin 2022 yılı sektörel dağılımlarına bakıldığında madencilik sektörünün %41'lik pay ile başı çektiği anlaşılmaktadır. İkinci sırada onu, genel altyapı hizmetleri (%34) izlemekte olup enerji sektörünün aldığı pay ise %11 olmuştur.

3-Müteahhitlik Teknik Müşavirlik Yabancı Yatırım Mevzuatı:

a) Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Sektörünü Düzenleyen Mevzuata İlişkin Bilgi

Şili'de teknik müşavirlik hizmeti verecek özel ve tüzel kişilerin Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde bulunan sicilde (Registro de Contratistas y Consultores) kayıt altına alınması gerekmektedir. Halihazırda Bayındırlık Bakanlığı-MOP tarafından kayda alınmış 771 adet Teknik Müşavirlik Firması bulunmaktadır (<https://dgop.mop.gob.cl/areasdgop/registrocontratistasyconsultores/Paginas/default.aspx>). Yabancı

firmaların da MOP bünyesinde gerekli kayıt işlemini tamamlamaları halinde sektörde faaliyet göstermeleri mümkündür.

İnşaat projeleri kapsamında, ilgili mevzuat hükümleri uyarınca, inşaatın gerçekleştirileceği belediye sınırları dikkate alınarak belediyeden gerekli bilginin alınması, inşaatın yapılacağı alana ilişkin sulama ve kanalizasyon alt yapısı konusunda Sulama Ajansı ile temas edilmesi, Sağlık Bakanlığı Bölge Sekreterliklerinden değerlendirme alınması, Kanalizasyon İdaresinden su ve kanalizasyon tedarik sertifikası temin edilmesi, inşaat izni-proje onayı alınması, inşaat sürecinde proje gözetim/denetim hizmeti alınması gerekmekte olup yabancı üstlenicilerin kamu belgelerini imzalama yetkisini de yine ilgili Şili Otoritelerinden temin etmesi gerekmektedir. Tüm inşaat projeleri için lisans gerekmemekle birlikte, bazı projeler için lisans alımı da gerekebilmektedir. Ayrıca, projeye bağlı olarak, çevresel etki analizi yapılması zorunlu tutulabilmektedir.

19.300 sayılı Çevre Kanunu gereği, çevresel etkileri olabilecek her projenin çevresel etki analizine tabi tutulması gerekmektedir. Şili Kanunları, proje sahibi veya üstlenicilerini karbon salınımı ve iklim değişikliği hedeflerine ilişkin bir yükümlülüğe tabi tutmamakla birlikte gerekli kalite standartlarının karşılanması yeterli bulunmaktadır. Öte yandan, Bayındırlık Bakanlığı, Şili Müteahhitler Odası ve Mimarlar Kolejinin ortak inisiyatifiyle, “Sürdürülebilir Binalar Sertifikası” inisiyatifi başlatılmış, bu kapsamda, enerji tasarrufu sağlanan, bakım maliyetlerini azaltan ve daha az emisyon ortaya çıkaran projelerin teşviki amaçlanmıştır.

Teknik Müşavirlik Hizmetleri 75 ve 48 sayılı Kararnameler çerçevesinde yürütülmektedir. Bkz.:

<https://www.bcn.cl/leychile/navegar?idNorma=233103&idParte=>

<https://www.bcn.cl/leychile/navegar?idNorma=8226&idParte=>

Bayındırlık Bakanlığı ve hizmetlerini düzenleyen tüm mevzuat için: <https://www.mop.gob.cl/centro-documentacion/#>

Konut ve Şehircilik Bakanlığı ve hizmetlerini düzenleyen tüm mevzuat için: <https://www.minvu.gob.cl/marco-normativo/>

Çevre Bakanlığı mevzuatı için: <http://www.mma.gob.cl/transparencia/mma/marconormativo.html>

Çevre Etki Analizi Platformu: <https://www.sea.gob.cl/>

b) Yabancı Yatırım Mevzuatına İlişkin Bilgi:

1 Ocak 2016 tarihinden itibaren yürürlükte olan Yatırım Mevzuatı (Ley No 20.848) yabancı yatırımcı için ülkedeki kurumsal hukuki çerçeveyi çizmektedir. Sözkonusu Kanun yabancı sermayenin çekilmesinde proaktif bir anlayışın benimsendiğinin göstergesi niteliğindedir. Kanuna dayanılarak hazırlanan Kararname ile (Decreto 56) Kalkınma ve Yabancı Yatırımı Teşvik Stratejisi belirlenmiştir.

Kanun, Bakanlar Kurulunun tavsiyesi ile Devlet Başkanına yabancı sermaye çekme konusunda uzun dönemli stratejiler belirleme yetkisi vermiş, düzenleme ile yabancı sermaye girişini özendirmeye yönelik

politikalar belirlenmesinde koordinatör olarak, daha önce bu amaçla hizmet veren Yabancı Sermaye Komitesinin (CIEChile) yerine, Yabancı Sermaye Teşvik Ajansı olarak “InvestChile” adında yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Ancak Kanun, önceki mevzuatın da esas aldığı, yerli ve yabancı sermayedar ve/veya yatırım arasında keyfi/ayırıcı bir uygulamanın olmaması temel anlayışını korumuştur. Kanuna göre, minimum 5 Milyon ABD Doları yatırıma sahip yabancı yatırımcıya özel bir sermaye rejimi uygulanmaktadır. Bu konumdaki yabancı yatırımcılara “InvestChile” tarafından 15 gün içinde verilen süresiz yabancı sermaye sertifikası (Foreign Investment Certificate) ile aralarında değeri 5 milyon ABD Dolarına kadar olan sermaye mallarının ithalatında KDV’den muafiyet dahil, döviz piyasasına girişte ve para transferinde belirli avantajlar söz konusudur.

Şeffaf ve ayırıcı olmayan bir anlayışın hakim kılındığı Şili’ye, yabancı sermayenin, Şili Merkez Bankası Kambiyo Mevzuatı ya da Yatırım Destek Ajansı “InvestChile” tarafından verilen FIC-Yabancı Sermaye Sertifikası kapsamında giriş yapması mümkün olup, 10.000 ABD Dolarının altında kalan yabancı sermaye girişi için Merkez Bankası onayı aranmamaktadır.

c) Yabancı İşçi Çalıştırma, Oturma İzinleri, Vergiler, Sosyal Güvenlik Giderleri ve Şirket Kuruluşlarına İlişkin Bilgi

İş sözleşmesi ile ilgili tüm hususlar Şili İş Kanunu ile düzenlenmiştir. Her iki taraf için örnek iş sözleşmeleri, tazminatlar ve sözleşme tipleri ile ilgili bilgi ve yönlendirmelere ilişkin daha detaylı bilginin www.inspecciondeltrabajo.cl adresinden temini mümkündür. İş sözleşmeleri; belirli süreli iş sözleşmesi, belirsiz süreli iş sözleşmesi, proje bazlı sözleşme ve taşeronluk sözleşmesi şeklinde düzenlenir. İnşaat sektörünün de aralarında olduğu bazı sektörlerde geçici işçilerin toplu sözleşme haklarına kısıtlar mevcuttur.

Şirketlerde İş Kanunu kapsamında olması kaydıyla sözleşme karşılığı personel çalıştırılması mümkün bulunmaktadır. Ancak, Şili iş hukukuna göre istihdam edilebilecek yabancı personel sayısında bir sınırlama bulunmakta; bu bağlamda, 25 kişiden fazla çalışanı olan şirketlerde personelin en az %85’inin Şili vatandaşı olması gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda özel düzenlemeler de yapılabilmektedir. Mesela, Şili vatandaşı ile evli olması halinde, “yabancı” Şili vatandaşı gibi işlem görmektedir. Ayrıca, herhangi bir teknik personelin istihdamı halinde, gerekli şartları haiz bir Şili vatandaşının bulunmadığının ispat edilmesi halinde, yatırımcılar bu kısıttan muaf tutulmakta, keza, en az 5 yıldır ülkede ikamet eden yabancılar da Şili vatandaşı gibi işlem görmektedir. 25’den az personele sahip olan şirketlerde %85 sınırlaması bulunmamaktadır.

Şili’de 21 Nisan 2021 tarihinde yayınlanan ve 12 Şubat 2022 tarihinde yürürlüğe giren yeni Göç ve Yabancılar Yasası (Ley de Migración y Extranjería-Ley 21.325) kapsamında yabancıların Şili’ye girişlerinde başvurabilecekleri 4 tip vize bulunmakta olup bunlar; Geçici Giriş İzni (Permanencia transitoria), Resmi İkamet İzni (Residencia oficial), Geçici İkamet İzni (Residencia temporal) ve Daimi İkamet İzni (Residencia definitiva) olarak belirlenmiştir. Aile birleşimi gibi Kanunda açıkça sayılar nedenler hariç olmak üzere, ülkeye geçici giriş izni (turist vizesi) kapsamında girenlerin ikamet amaçlı vizelere başvurmaları mümkün bulunmamaktadır. İkamet ve çalışma maksadıyla ülkeye giriş yapacak yabancıların öncelikle kendi ülkelerindeki Şili Konsolosluklarına vize için başvurmaları gerekli kılınmıştır.

Ülkeye çalışma maksadıyla gelecek kişilerin ilk olarak Geçici İkamet İznine (Residencia temporal) başvurmaları gerekmektedir. Daimi İkamet İzni (Residencia definitiva) ise yalnızca daha önce geçici ikamet izni almış ve ülkede en az 2 yıl ikamet etmiş kişilerin başvurabileceği süresiz olarak verilen bir vize türüdür.

Invest Chile inisiyatifi ile hayata geçirilen “Teknoloji Vizesi-Visa Tech: Talent Attraction Program” ise teknolojik hizmetler alanında faaliyet gösteren yerli ve yabancı şirketler ile Start Up Chile programına katılan, yüksek nitelikli yabancı personel istihdam etmesi gereken şirketlerin erişebildiği daha avantajlı bir vize türüdür. İlgili şirketlerden davet mektubu olan veya Invest Chile tarafından verilen sponsorluk sertifikasına sahip olan yabancı nitelikli personel bu vize türüne başvurabilmektedir (Bkz. <https://investchile.gob.cl/visa-tech-chile/>).

Ülkeye giriş amacına göre gereken vize türleri, süreler ve ücretler gibi detaylı bilgilere <https://serviciosconsulares.cl> linkinden erişim sağlanabilir.

Tüm çalışanların, hangisi olacağına kendilerinin karar vermesi şartıyla bir emekli sandığına kayıtlı olmaları zorunludur. Administradora de Fondos de Pensiones, AFP olarak bilinen emekli sandığı çatısı özel bir sistem olup bünyesinde Capital, Cuprum, Habitat, PlanVital, Provida, Modelo, Uno gibi farklı özel şirketlerin planlarını barındırmaktadır. Çalışanlar bu firmaların sundukları teklif ve değişik prim oranlarına göre seçimlerini kendileri yapabilmekte olup genellikle yabancılar için ilk seferde kayıtlı olabilecekleri tek bir firma olabilmekte, isterlerse sonraki yıllarda bunda değişiklik yapabilmektedirler. Plana dahil olunduktan sonra çalışan kendinin ödemekle yükümlü olduğu primleri sandığa kendisi yatırmakta, işveren tarafından ödenmesi gereken primer ise AFP tarafından işverene bildirilmektedir. Çalışan istenildiği takdirde daha yüksek bir miktarla katılım sağlayabilse de sağlık güvencesi kapsamında olabilmesi için brüt ücretinin % 7’si oranında bir asgari yasal kesintiyi ayrıca her ay devlet bünyesindeki Fondo Nacional de Salud’ya (FONASA, Ulusal Sağlık Fonu) ödemek zorundadır. Sağlık güvencesi kapsamına girmek zorunlu olmakla birlikte dileyen FONASA yerine özel statüdeki Institución de Previsional Salud’a (ISAPRE, Sağlık Sigortası Kurumu) dahil olabilir.

Şili vatandaşları gibi, yabancı gerçek veya tüzel kişinin şirket kurulumu veya yatırım gibi herhangi bir ekonomik faaliyette bulunabilmesi için öncelikle, Şili Gelir İdaresi’nden (Servicio Impuestos Internos-SII) (www.sii.cl) bir çeşit Vergi Kimlik Numarası olan RUT-Rol Unico Tributario almaları gereklidir. RUT alımı ve kurulacak şirket türünün belirlenmesi sonrasında Şili’de geleneksel yolla şirket kurulabileceği gibi “Tu Empresa en un Dia-Bir Günde Şirket Kur” online platformu aracılığıyla da basit bir şekilde kurulabilmektedir (<https://www.registrolempresasysociedades.cl/>). Şirket kurulumu sonrasında, Belediye izinleri ve diğer gerekli izinlerin alınması ile fiilen faaliyete başlanmaktadır. Her durumda, yabancı firmaların şirket kurulumu prosedürleri için hukuki destek alması tavsiye edilmektedir.

Yabancı yatırım ile varlıkları, genel bir kural olarak, yerli işletmeler için geçerli olan vergi sistemine tabidir ve Şili vergi sistemi dört ana kategoriden oluşmaktadır;

- Gelir Vergisi
- Mal ve Hizmet Alımlarına Yönelik Vergiler
- Özel Nitelikli Vergiler
- Diğer Vergiler

Şili’de gelirlerin vergilendirmesi iki faktöre dayanır; mükellefin ikametgahı ve toplam kazancı. Ülkede yerleşik olup faaliyet gösteren her unsur (gerçek veya tüzel kişi) toplam geliri (Şili veya başka ülke kaynaklı) üzerinden vergiye tabidir. Ancak, Şili’ye giriş tarihlerinden itibaren ilk 3 yıl içerisinde Şili’de ikamet edecek yabancılar yalnızca Şili’deki faaliyetlerinden ötürü vergiye tabi tutulmakta olup bu süre Ulusal Vergi İdaresinin (SII) Bölge Müdürlüğüne uzatılabilir. Şili’de yerleşik olmayanlar ise sadece Şili’deki

faaliyetlerinden dolayı vergiye tabidirler. Başka bir deyişle, Şili’de yerleşik olmamakla birlikte ülkede gelir elde eden gerçek ve tüzel kişiler; ülkedeki varlıkları, ülkede gerçekleştirdikleri faaliyetler ve ülkedeki varlıklarının satışlarından elde edilen gelir üzerinden vergilendirilirler.

20.848 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu kapsamında değeri 5 milyon ABD Dolarına kadar olan ve madencilik, imalat, ormancılık, enerji, altyapı, telekomünikasyon, teknoloji, bilim ve sağlık araştırmalarına yönelik sermaye mallarının ithalatında KDV’den muafiyet öngörülmüştür. Bu muafiyetten yararlanılması için InvestChile’den alınacak Yabancı Yatırımcı Sertifikası ile Maliye Bakanlığına başvurulması gerekmektedir.

4-Türk Firmalarının Faaliyetleri:

a) Türk Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Firmalarınca Ülkede Takip Edilen Projeler:

Müşavirliğimiz kayıtlarına göre, 2022-2023 döneminde, Müşavirliğimizce “İş Alındı Belgesi” düzenlenen bir firmamız bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, Türk müteahhitlik firmalarınca Şili’de yürütülen konut projelerine ve metro yenileme/genişletme çalışmalarına ilişkin ihalelerin takip edildiği bilinmekte olup Müşavirliğimize zaman zaman inşaat, madencilik, altyapı ve enerji sektörü özelindeki fırsatlar ve işbirliği olanakları hakkında bilgi almak isteyen firmalarımız başvuruda bulunmaktadır. Ayrıca, inşaat malzemeleri sektöründe faaliyet gösteren ihracatçı firmalarımızın da Şili pazarına açılma talepleri sıklıkla alınmaktadır.

b) Firmaların Genel Olarak Yaşadığı Sorunlar:

Müteahhitlik sektörü konusunda Şili pazarında Türkiye’nin yeterince varlık gösterdiğinin söylenmesi güçtür. Makine parkının Şili’ye transferinde, mesafenin uzunluğu sebebiyle yaşanması muhtemel zorlukların bu hususta etkili ve caydırıcı olduğu değerlendirilmektedir. Yine, ihale duyuruları ve dokümanlarının İspanyolca dilinde hazırlanması Türk firmaları için sorun teşkil edebilmektedir.

c) Firma Özelinde Karşılaşılan Sorunlar:

Müteahhitlik sektörü konusunda Şili pazarında Türkiye’nin tecrübelerinin çok kısıtlı olmasına bağlı olarak münhasıran bu alanda karşılaşılan bir sorun Müşavirliğimize yansımamıştır.

5-Görüş ve Değerlendirmeler:

Dönemsel dalgalanmalar görülmekle birlikte altyapı-inşaat, madencilik ve enerji sektörleri Şili’de uluslararası yatırımcılara her daim fırsatlar sunabilen kilit sektörler arasında yer almaktadır.

Her ne kadar Türk müteahhitlik firmaları mesafe sebebiyle günümüze kadar Şili dahil Latin Amerika bölgesinde yeterince varlık gösterememiş olsa da sektöre yönelik iş fırsatlarını yakından takip etmekte ve Latin Amerika’nın en büyük ve en eski yapı inşa fuarı olan EXPO EDIFICA’ya (Feria Internacional de la Construcción de Chile) düzenli olarak milli ve bireysel düzeyde katılım sağlamaktadır. Sonuncusu 3-6 Ekim 2022 tarihlerinde Santiago’da düzenlenen fuarda, milli katılım kapsamındaki 19 adet firmamız ile bireysel katılım sağlayan 2 adet firmamızın standları ziyaret edilmiş ve fuara ilişkin değerlendirmeleri alınmıştır. Genel olarak sektörel ziyaretçilerin ve iş insanlarının standlarına yeterli ilgi gösterdikleri ve özellikle fuarın

son gününde yoğun ziyaret aldıkları belirtilmiştir. Müşavirliğimizce yapılan gözlemde de, firmalarımızın standlarının her daim ilgi gördüğü tespit edilmiştir. Nitekim, 2022 yılında söz konusu fuara, ev sahibi ülke Şili'den sonra en fazla firma ile katılım sağlayan ülke, Türkiye olmuştur. Türk firmalarının standlarının tasarım ve dekorasyon açısından oldukça yeterli ve ülkemiz imajı açısından başarılı oldukları gözlemlenmiştir.

Benzer şekilde, ExpoLatam ve ACHIVAL (Asociación Gremial Chilena del Vidrio, Aluminio y Pvc) - Şili Cam, Alüminyum ve PVC Birliği organizasyonu ile ilk kez 18-20 Ekim 2023 tarihleri arasında Santiago'da düzenlenecek FEVENT 2023 - Pencere, Kapı, Profil ve Cam Cephe Sistemleri Fuarının iki yılda bir gerçekleştirilmesi planlanmakta olup fuar organizatörlerince fuarın 2025 yılında daha büyük çapta düzenlenmesi öngörülen ikinci versiyonuna Türkiye'nin Pais Invitado-Davetli Ülke statüsünde katılması için girişimler başlatılmıştır.

Bu bağlamda, ikili ilişkilerin tesis edilmesinde yüzyüze iletişime büyük önem verilen Şili pazarına açılım sağlamak isteyen firmalarımızın adı geçen fuarlara katılım sağlaması ülkemizin ve güçlü inşaat/yapı malzemeleri sektörlerinin tanıtılması ile yeni işbirliği fırsatlarının yaratılması anlamında fayda sağlayacaktır.

Ayrıca, her ne kadar mesafe, dil, mevzuat ve bürokrasi gibi engeller inşaat ve müteahhitlik sektöründe oldukça güçlü ve deneyimli olan firmalarımızın bölgede varlık göstermesinde caydırıcı olabilse de ülkenin piyasa koşullarına ve teknik mevzuatına hakim tecrübeli yerel firmalarla ortaklık kurulması yoluna gidilerek söz konusu engellerin bertaraf edilebileceği de değerlendirilmektedir.